

Б. В. КІНДЮК

Борис Володимирович Кіндюк, доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного, адміністративного і міжнародного права Маріупольського державного університету

АКТУАЛЬНА ПРАЦЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА*

Сучасні процеси розбудови суверенної і незалежної Української держави та формування національної правової системи потребують поглибленого і об'єктивного вивчення історії українського права. Таке наукове дослідження має особливе значення в умовах політичного й воєнного протистояння з Російською Федерацією, правники якої активно розробляють псевдонаукові теорії стосовно відсутності в українців власної держави та права. У ньому концентруються правовий досвід, правова реальність в її ретроспективі, правильна методологія пізнання правових явищ, від якої залежать істинність, достовірність отримання результатів у межах пізнавальної діяльності.

В умовах демократизації суспільного життя в Україні перед науковцями постає складна проблема аналізу природи українського права, характеристики самобутності правової системи України, розкриття змісту української правової традиції, з'ясування спадкоємності й наступності розвитку національного права, яке має власне історичне коріння.

Вирішення актуальних державно-правових проблем сьогодення значною мірою залежить від дослідження та засвоєння історичного юридичного досвіду, знання тих правотворчих процесів, які мали місце в Україні протягом тисячоліть. Поставлена мета потребує поглибленого вивчення історії українського права та процесів державотворення на українських землях.

Серед багатьох історико-правових явищ сьогоденні велике значення має дослідження історії цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні. Актуальність здійснення цього дослідження, полягає у доведенні безперервності становлення й розвитку правового регулювання суспільних відносин в Україні від найдавніших часів і до сучасності.

У зв'язку з цим заслуговує на увагу навчальний посібник, підготовлений львівським правознавцем І. Бойком, що присвячений висвітленню основних етапів становлення та розвитку правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин на українських землях від найдавніших часів і до сучасності. Особливу увагу у цьому виданні приділено проблемам формування і функціонування норм та інститутів цивільного, кримінального й процесуального права на українських землях, джерелам права та систематизації правових норм упродовж IX–XX століть.

Наукова цінність даного навчального посібника полягає в тому, що вивчаючи історію українського права та особливості правового регулювання цивільних, кримінальних і процесуальних відносин в Україні у IX–XX ст., важливо показати, що наша країна, не зважаючи на багаторічне перебування під владою іноземних держав, має власну історію державотворення і правотворення, історичний правовий досвід, який формувалася протягом багатьох століть. Протягом століть українське право безперервно розвивалося, не втрачаючи зв'язків зі своїми витокami. Воно живилося джерелами права, успадкованими з давнини, що оновлювалися й збагачувалися з кожним століттям. Насамперед це норми звичаєвого права, нормативно-правові договори і статuti кийвських князів, Руська Правда, «козацьке право», гетьманські статті XVII–XVIII ст., Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р., Суд і розправа в правах малоросійських 1750 р., Зібрання малоросійських прав 1807 р., конституційні проекти П. Орлика, М. Драгоманова, М. Грушевського, О. Ейхельмана, С. Дністрянського, В. Липинського, С. Рудницького та ін., універсали Центральної ради, законодавство ЗУНР тощо. Упродовж усього свого існування український народ плекав прагнення до свободи, незалежності й одночасно поваги до індивідуалізму і вплив їх у праві, яке набувало таких форм, як закон, правовий звичай, нормативно-правовий договір, судовий прецедент, правова доктрина. При цьому пріоритет закону, верховенство права поступово зростали, що свідчить про формування українського права в контексті континентально-європейського.

І. Бойком обґрунтовано, що українське право є одним із важливих показників ідентичності народу й легітимності його влади. Його вивчення дає змогу розкрити правову культуру українського народу, його правобачення та інші світоглядні установки, особливості менталітету, духовний генезис на певних історичних етапах еволюції українського суспільства. Українське право є важливою національною культурною цінністю, частиною української духовної культури, у якій відображено його сутність. Упродовж усієї своєї історії український народ формувал демократичний світогляд та особливу політико-правову свідомість, яка відображала прагнення до упорядкованості, справедливості й демократичності у відносинах між людьми. Тому вивчення історії українського права, особливостей правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні у IX–XX ст. сприяє усвідомленню тих духовних цінностей, на яких ґрунту-

© Б. В. Кіндюк, 2014

* Рецензія на кн. : *Бойко І. Й.* Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.) : посіб для студ. вищ. навч. закладів. – Л. : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 904 с.

ється національна свідомість українського народу, а також дає можливість більш поглиблено сформувати уявлення про рівень його правосвідомості. Відтак, можна виявити характер внеску українського народу в еволюцію права України, яке формувалося відповідно до положень романо-германської правової сім'ї.

Позитивною рисою рецензованого навчального посібника є те, що автор використовував різні методи: філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові. Засадничим є діалектичний метод, поєднаний з методом філософського плюралізму (діалогу). В умовах методологічного плюралізму це дало змогу уникнути монополізації права на істину лише з допомогою одного методу наукового пізнання, розкрити досліджувані процеси об'єктивно, повно та всебічно. Це дало право авторові навчального посібника викласти своє бачення чи хоч би сформувати власне ставлення до проблем, визначених у посібнику. Для розкриття змісту основних розділів посібника було використано цивілізаційний підхід до аналізу історико-правової дійсності, яка впливала на зародження, становлення та розвитку правового регулювання суспільних відносин на українських землях від найдавніших часів і до сьогодення. Використання загальнонаукових методів – системного, структурного, функціонального – допомогло розкрити основні політико-правові й соціально-економічні чинники, що вплинули на формування і функціонування норм та інститутів цивільного, кримінального й процесуального права в Україні. Використання таких спеціально-наукових методів, як історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, хронологічно-проблемний та інших дало змогу проаналізувати становлення і розвиток в Україні інститутів цивільного, кримінального та процесуального права, які в сукупності становлять основу правового регулювання суспільних відносин.

Новаторством у навчальному посібнику є детальне висвітлення правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин у етнорелігійних громадах на українських землях у XIV–XVIII століттях. Значну наукову цінність має розкриття регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин на українських землях за звичаєвим правом XIV–XVIII століть.

Праця має велике практичне значення, адже одержані результати розширюють історико-правові знання про регулювання найважливіших суспільних відносин, зокрема цивільних, кримінальних та процесуальних на українських землях від найдавніших часів і до сьогодення. Крім цього, матеріали посібника сприяють поглибленню і збагаченню української історико-правової літератури щодо становлення й розвитку правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні. Навчальний посібник має практичне значення для науково-дослідної сфери, зокрема для подальших розробок під час вивчення історії правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин у різні історичні періоди, а також у процесі науково-дослідної роботи з історії держави і права студентів, магістрантів, аспірантів; у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін та підготовки підручників і навчальних посібників, зокрема таких як: «Історія держави і права України», підготовки курсів лекцій, а також на заняттях у системі правового виховання для формування духовності та морально-правового світогляду студентів; у правотворчості – для розробки та вдосконалення правових норм у сфері регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин на основі історико-правового досвіду.

Навчальний посібник становить безумовний інтерес для широкого загалу читачів та є помітним внеском в розвиток історико-правової науки України.

С. П. РАБІНОВИЧ

Сергій Петрович Рабінович, доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права Львівського національного університету ім. Івана Франка

ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПРАЦЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ СУМІЖНИХ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*

В епоху конвергенції, коли діяльність, пов'язана з мовленням, більше не обмежена традиційними платформами дистрибуції інформаційного контенту, відбуваються кардинальні зміни у теле- та радіоінформаційному просторі. Однак сучасне законодавство ігнорує вплив технологічного прогресу на мовленнєву діяльність, що створює суттєві перешкоди для забезпечення адекватної та дієвої правової охорони суміжних прав суб'єктів інформаційної діяльності та вказує на необхідність їхнього негайного усунення шляхом підвищення ефективності законодавчих норм.

Незважаючи на зазначену динаміку розвитку інформаційно-мовленнєвих відносин, обрана У. Б. Андрусів тематика недостатньо ґрунтовно досліджена і в наукових джерелах. Окрім поодиноких публікацій на рівні наукових статей та тез доповідей на наукових конференціях, теоретичні положення щодо

© С. П. Рабінович, 2014

* Рецензія на кн.: Андрусів У. Б. *Правова охорона прав інтелектуальної власності на програми (передачі) організацій мовлення в Україні*: моногр. – К.: Видавництво Ліра-К, 2014. – 176 с.